

ÖĞRENEN MERKEZLİ FRANSIZ DİLİ ÖĞRETİMİ VE KARŞILAŞTIRMALI KÜLTÜR YAKLAŞIMI

Yard. Doç. Dr. Füsun ATASEVEN(*)

Geleneksel yöntemin içerdği okuma, anlam açıklaması, çeviri gibi tekniklerden hareket eden fransız dili öğretimi, göstererek anlatma, söze ve işitmeye dayalı tekniklerden geçerek bugün kullanılan özgün metinlere dayanan tekniklere ulaşmıştır. Bu aşamalar geçilirken atılan adımlarda bir öncekine ilişkin aksak yönler düzeltilmeye çalışılmıştır.

Nedir, bugüne kadar fransız dili öğretiminde yetersiz kaldığı söylenen noktalar? Pasif, anadilinden anında yaptığı çevirilerin engelleyici etkisi altında kalan, yapma bir yazı diline sahip, fransızcasını kullanarak iletişim kuramayan, sözcük hazinesi dar, derslere kayıtsız, başarısız öğrenenlerin oluşturduğu karanlık bir tablo!..

Bugün Fransa'da yapılagelen çalışmalar, fransız dilini öğrenene yönelik, anlamlı, gerçek hayata dönük metinler ve iletişime dayalı alıştırma ile zenginleştirilmiş yöntemlerle öğretmeyi amaçlamaktadır. Ve bu amaca uygun olarak hazırlanmış birçok yeni yöntem mevcuttur.

Dil öğretimine temel olarak üç unsur belirlenmiştir :

- 1 —) Öğreten
- 2 —) Öğrenen
- 3 —) Yöntem

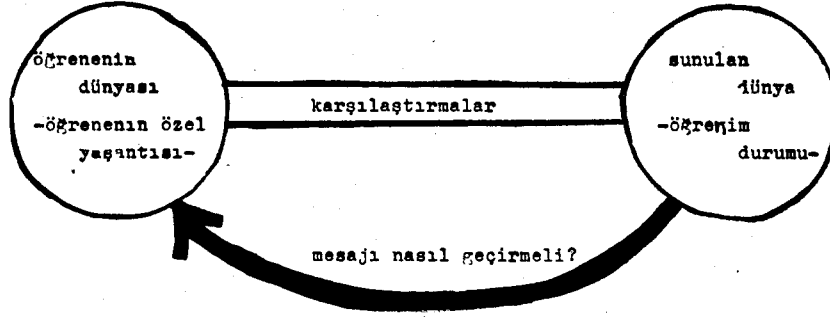
Günümüz dil eğitimcileri bu unsurlardan öğrenenin ne denli önemli olduğunu kavramış ve o unsura yönelik çalışmalar yapmışlardır. Öğrenen, olduğu gibi gelir sınıfa, ailesinden aldığı kalıtsal özellikler, çevresinden öğrendiği beceriler, yetenekler ve bilgilerle. Ayrıca öğrenen sınıf dışında kendine ait bir yaşantıya sahiptir, kendi ana kültüründen edindiği kavramlar mevcuttur zihninde.

Öğrenen merkez olduğuna göre, öğretim plan ve programlamasına başlamadan önce öğrenenin gereksinimleri iyice araştırılmalı, amaç, öğrenende fransız dilini kullanma ihtiyacı yaratmak olmalıdır.

(*) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

Variş ve çıkış dilleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya çıkarmak özgün metinleri öğrenenlerin günlük yaşantısına yakın seçmek ve devamlılık gösteren, ilginç (öğrenene göre ilginç) konular bulmak, dersleri kısa ve sık yapmak, görsel-işitsel araç gereçlerden yararlanmak yapılması gereken çalışmalardır.

Her Fransız dili öğretene, öğretim ortamında ileteceği mesajın geçebilmesi, öğrenen tarafından algılanabilmesi için zorunlu olarak öğreneni tanımaya çalışacaktır. Öğrenene sunulan öğrenim durumu ile öğrenenin kendi yaşantıları arasında yapılacak karşılaştırmalar mesajın nasıl geçirilmesi gerektiğini ortaya çıkaracaktır. Çünkü bilmediği, tanımadığı bir dünyayı, en geliştirilmiş araç-gereçlerle bile öğrenene sunmak iletişimi kuramamak anlamına gelecektir.

Öğrenenin sınıf dışında, kendine ait bir yaşantısı vardır, yaratılacak öğrenim durumları ile bu yaşantıya ne denli yaklaşırsa öğretilecekler o denli etkili ve kalıcı olacaktır.

Fransız dili öğretimi için Fransa'da hazırlanan metinler ne denli özgün, ilginç ve iyi işlenmiş olsalar da; öğretmenler bunları brüt(*) metinler şeklinde yorumlayıp, net hale dönüştürme çalışmaları yapmıdılar. Çünkü hiçbir yöntem, hiçbir metin, özellikle belli, bir tek grup için hazırlanmamıştır. Brüt metinler işlenmediklerinde -grup için uyarılma çalışmaları yapılmadıkça- öğrenim durumları için yapay kalırlar. Bu durumda da öğretilecekler işlenemez, kullanılamaz unutulur ve kaybolur giderler.

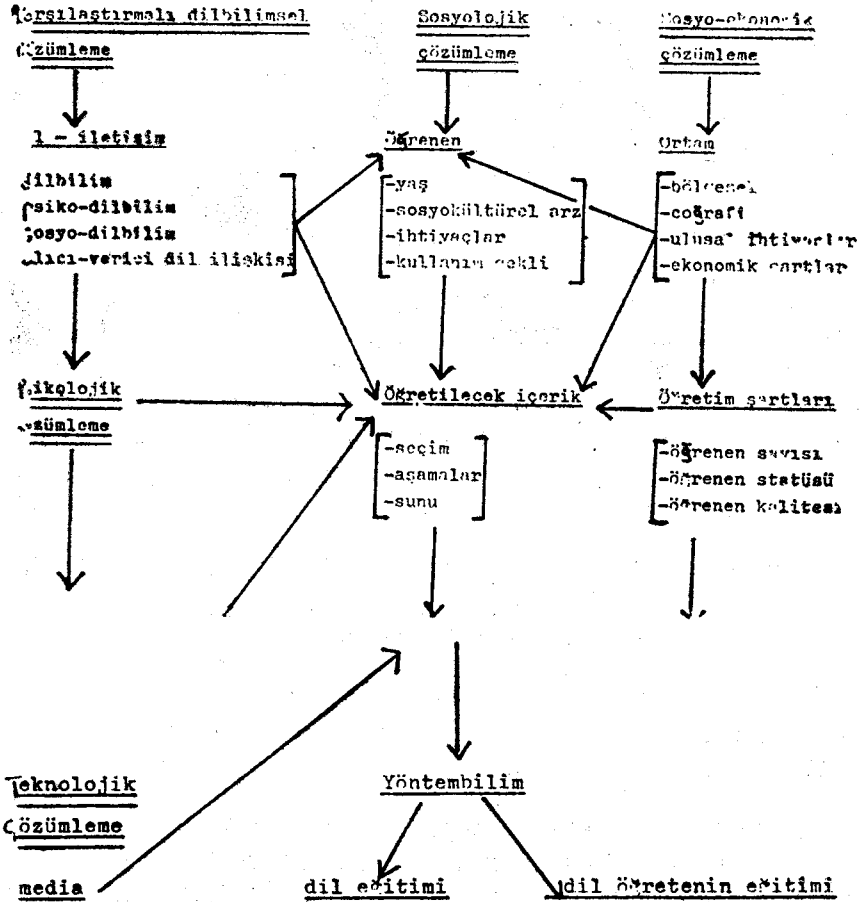
Fransız dili öğretiminde kullanılan metinlerin etkileyici ve kalıcı olmaları için, öğrenene yakın ve özgün olmaları gerekir. Metinler içinde yer alan kişiler hep ideal olmamalı, ilişkileri gerçekçi olmalıdır. Olaylar öğrenenin yaşadığı dünyadaki gibi geçmelidirler. Fakir, sakat, boşanmış insanlar da sorunsuz kişilerin yanında var olmalı,

(*) Üzerinde adaptasyon çalışmaları yapılmamış metinler.

kavga etmeli, gerektiğinde kötü söz söylemeli, para sıkıntısı çekmelidirler. Çünkü işsizlik, açlık, savaş gibi acı ama gerçek sorunlar içinde bulunan öğrenen, herşeyin çok iyi olduğu söylenen «sunulan dünya» dan (yönteme ait ortamdan) çabuk sıkılacak ve öğrendiği yeni ortama ait bir çok şeyi unutacaktır. Zaten daha başlangıçta bu ortam, öğrenenin arzusunu keser, dikkatini kırar ve öğrendiklerini kitap sayfalarında kalmaya mahkum eder. Halbuki kendi dünyasından seçilen gerçekçi kişiler, olaylar ve sözcükler onun öğrendiklerinin kalıcılığında olumlu etkiler yapacaktır.

Fransız dili öğretimine yukarıda açıklananlar açısından bakıldığında, konunun özellikle karşılaştırmalı dilbilimine ve sosyolojiye ne kadar bağlı olduğu ortaya çıkar.

Dil eğitimi en genel anlamı ile ele alındığında aşağıdaki şemada görüldüğü gibi özetlenebilir :

(yukarıdaki şema Robert GALISSON, adlı uygulamalı dilbilimciye aittir.)

Dil eğitiminin yerini ve etkileşim alanını bu şekilde belirledikten sonra daha iyi görülüyor ki dil öğretmek geniş bir alan taraması ve çalışmasını gerektirir.

Eğitimin değişik alanlarında olduğu gibi, dil eğitimi alanında da aktarmalar söz konusu olmaktadır. Dil eğitiminin, sorunsuz çözümlendiği izlenen bir ülkeden olduğu gibi yöntemleri ve teknikleriyle aktarılması ve olduğu gibi uygulamaya zorlanması birçok aksamlara yol açar.

Fransız dili öğretiminde kullanılacak öğretim modelleri neler olmalıdır? Fransızca öğretilen ülkenin eğitim sistemi içindeki diğer derslerle uyum sağlayacak bir model mi seçilmeli? Yoksa Fransız öğretim sistemi modelini olduğu gibi alıp uygulamalı mı? Öğrenenin anadilinin içerdiği öğretim durumları mı kullanılmalı? Model oluşturken öğrenenlerin kültürel değerleri hakkında neler biliniyor? Fransızlar tarafından hazırlanan güncel konuları içeren özgün metinler ne denli etkili ve yararlı olabilirler?

Yukarıda sıralanan soruları yanıtlayabilmek için dil öğretimine yeni bir yaklaşım ileri sürülmektedir: kültürlerarası yaklaşımı.

«Dil, bilindiği gibi yaşamın bütün alanlarında, günlük yaşamın en yakın olaylarında görenek ve törelerde, inançlarda ortaya çıkar.» (Bozkurt GÜVENÇ, «İnsan ve Kültür», sayfa : VI, Remzi Kitabevi.) Dil öğretimi denildiğinde öğreten/öğrenen(ler) arasındaki ilişki söz konusu olduğundan ister istemez değişik kültürlerin etkisi işin içine girmekte ve bu etki altında yapılan iletişimin başarısı birçok unsura bağlı kalmaktadır.

Aynı dili konuşan iki kişi arasında bile, değişik gerçek ve kavramlara dayalı iki ayrı mesaj ortaya çıkmakta; sonuçta değişik algılamalar, değişik yorumlar söz konusu olmaktadır.

«İnsanlar benzerler, çünkü kültürleri benzer; İnsanlar benzemezler çünkü kültürleri farklıdır; İnsanlar değişirler, çünkü kültürleri değişmektedir.

Nedir insanları birbirine benzer ya da ayrı kılan? Irkları veya renkleri farklıdır - ırksal açıklama -; Tanrı onları öyle (farklı) yaratmıştır - teolojik açıklama -; Tarihleri ve töreleri farklıdır - tarihi ya da

etnolojik açıklama-; Üzerinde yaşadıkları doğal çevre farklıdır - coğrafi açıklama -;

O halde nedir «kültür» ve «dil»?

Bilim alanındaki kültür : uygarlıktır; Beşeri alandaki kültür; eğitim sürecinin ürünüdür; Estetik alandaki kültür: güzel sanatlardır; Maddi (teknolojik) ve biyolojik alanda kültür: üretme, tarım, ekin, çoğaltma ve yetiştirmedir.» (GÜVENÇ, Bozkurt, «İnsan ve kültür», sayfa : 69, 100, Remzi kitabevi.)

Dilin her alana yayılmasına karşın alanlara ait özel gereksinimler ve koşullar dil içinde kendi çevrelerini ve yönlerini belirleyip, dilin gelişmesini etkilerler.

O yüzden yabancı dil öğretiminde kültürlerarası yaklaşımı öğretmenlerin varış ve çıkış dillerinin kültürlerini karşılaştırma yoluyla incelemelere girişmesini, gerekli bir çalışma olarak niteler. Karşılaştırma, sosyal yaşam ve gelenekler birliği olarak, yaşam yolu ya da biçimi olarak, idealler, değerler ve davranışlar olarak, çevreye uyum olarak, geniş anlamda eğitim olarak, bireysel psikoloji olarak, düşünüş olarak, aile ve akrabalık biçimi ile ilişkileri olarak, yerleşme, üretim - tüketim, din, devlet ve yönetim, doğal çevre biçimleri olarak çok geniş bir alanda yapılmalıdır diye ifade eder.

Kültürlerarası yaklaşımı somut ve uygunluk özellikleri göstermesi açısından genel ve açık olmalıdır. Kültürlerarası alış-veriş kavramından çok değişik algılanan kültürlerarası yaklaşımı, özellikle eğitim ve öğretim alanında kullanılan değişik değerlerin aktarılması ve çözümlenmeler yoluyla öğretim ortamına uygulanması ve uyarlanması demektir. Bu yüzden hem ana, hem yabancı kültür üzerinde çözümlenmelere gidebilecek bir zemin hazırlanması açısından düşünmeyi gerektirir.

Kültürlerarası öğretim alış - verişinin ortaya çıkardığı sonuçlar ve doğurduğu sorunlar aşağıda belirtildiği gibi sıralanır : 1 -) Alınan yabancı dil eğitimi modeli uygulanacağı ülkenin geleneksel kültür değerlerini gözönüne alıyor mu?

2 -) Bilen/bilmeyen arasındaki farkı, yaş gruplarının arasındaki farkı, grup / birey farklılıklarını, kadın / erkek farklılıklarını gözönüne alıyor mu?

3 -) Başarı / başarısızlık kavramlarının uygulayıcı ülke için ne-ler ifade ettiğini biliyor mu?

O halde, Fransızca öğreten kişi sınıfta yarattığı öğretim ortamında neye göre ayarlıyacaktır kendisini: öğrenenin ana dili alışkanlıklarına göre mi? Öğrenenin Fransız dili alışkanlıklarına göre mi? Gerçi Fransızca öğrenende kendi anadilinden ve ana kültüründen şemalar yer etmiştir, ve bunlara Fransız dilinden, Fransız kültüründen şemalar eklemek öğrenene zenginlik getirir, fakat kültürlerarası yaklaşımının getirdiği karşılaştırmalı olarak yapılan yeni değerlerin eklenmesi, etkileyici ve kalıcı olacaktır.

Ayrıca, kültürlerarası kavramı, her zaman anadil ile yabancı dil arasındaki zıtlığı ifade etmez. Birçok benzerlikler de söz konusu olacaktır. Hem zaten günümüzde öğrenenler uluslararası gidiş gelişleri daha sık yapma olanaklarına sahip kişilerdir. O yüzden kültürel değerlerin aktarılması çok daha kolay yapılmaktadır.

Eğitim alanında aktarmalar, herhangi bir alanda bilgi, beceri ve eğitim teknolojisi ihracı anlamına gelir. Yöntembilim, dilini öğrettiği ülkeden ders kitabı, araç gereç ihraç eder ve bunları hiç işlemeyen olduğu gibi uygulamaya koyar. Halbuki bu tekniklerin işleyişleri, kullanışları çok önemlidir, yanlış kullanım çok büyük hatalara neden olabilir. Ünlü düşünür M. Mc. LUHAN'ın dediği gibi «Mesaj medyanın kendisidir» görüşünden anlaşılacağı gibi, verilmek istenen brüt bilgi ve şekil işlenmez ise, mesaj tamamen değişip onarılması güç engeller oluşturabilir.

Fransız dili öğretiminde Fransa'dan alınan hazır paket halindeki mesajların, mediyayı kullanan öğretmenin durumuna ve öğrenenin hazır oluş derecesine göre çok değişebileceği unutulmamalıdır.

Fransız kültürünün, Fransız dili öğretiminde özgün metinlerde kendisini sunduğu şekil içinde farklı bir dinin ve farklı bir kültürün (Hristiyan/greco-latin) egemen olduğu açıkça görülür. Acaba bu de-

ğerler sistemi öğrenenin kendi bulunduğu değerler sistemine ne denli ilginç gelecek ve ne denli uyum sağlayabilecektir?

Sonuç olarak, şimdiye dek tartışılan sorunlar iki ana başlıkta toplanabilir ve bu sorunlar bundan sonraki yapılacak araştırmalara temel oluşturabilir.

- 1-) Öğrenen merkezli Fransız dili öğretimi için öğretmen / öğrenen işbirliği nasıl olmalıdır?
- 2-) Kültürlerarası yaklaşım çözümlenmesi özgün metinlerin seçiminde nasıl kullanılmalıdır?